

ZAJEDNIČKA IZJAVA

PROŠIRENA VERZIJA

PRVA ZAJEDNIČKA KONFERENCIJA ZNANOSTI
MEĐUVLADINA INICIJATIVA ZA ZAPADNI BALKAN

Intergovernmental Initiative Western Balkans

Joint Science Conference

1. Nakon Međuvladine konferencije o Zapadnom Balkanu koja je održana u Berlinu 28. kolovoza 2014. godine, njemačka Nacionalna akademija znanosti Leopoldina je u dogovoru sa njemačkom Saveznom vladom preuzela inicijativu u prioritetnom području znanosti i socijalnih pitanja i tim povodom organizirala Prvu zajedničku konferenciju znanosti od 15. do 17. srpnja 2015. godine u Njemačkoj, u Halleu i Berlinu.
2. Na konferenciji su sudjelovali predstavnici nacionalnih akademija znanosti, rektorskih zborova kao i istaknuti znanstvenici pozvani *ad personam*, od strane Leopoldine i Zaklade Alexandera von Humboldta. Konferencija je okupila sudionike i zainteresirane strane iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kosova*, Makedonije, Srbije i Slovenije kao i Austrije, Italije i Njemačke. Predstavnici veleposlanstava u Njemačkoj te predstavnici njemačke Savezne vlade i Europske komisije sudjelovali su na konferenciji kao posmatrači.
3. Mi – sudionici konferencije – identificirali smo ključna pitanja koja zahtijevaju neposrednu pozornost i iziskuju reforme. U zemljama Zapadnog Balkana vlada kroničan nedostatak javnih i privatnih sredstava za financiranje znanosti i istraživanja (trenutačni izdaci ne dostižu cilj EU od 3% BDP-a). Kratkoročni fokus i distributivni pristup financiranju otežavaju pouzdano planiranje. Mladi znanstvenici teško se dokazuju u takvom znanstvenom sustavu. Masovno iseljavanje (posebice tzv. odljev mozgova) predstavlja jedan od najvećih rizika za budući razvitak zemalja Zapadnog Balkana. Postojeći resursi, infrastrukture, projekti i ljudi u znanstvenim sustavima nisu međusobno povezani u dostatnoj mjeri. Raspodjela znanja ne vrši se sustavno, što dovodi do visokog stupnja izolacije i usmjerenosti prema unutra u okviru nacionalnih sustava znanosti. Znanost i njeni rezultati rijetko se uzimaju u obzir u procesima odlučivanja i formiranja mišljenja. Stoga se znanje koje stječu znanstvenici ne koristi za dobrobit politike i društva.
4. Mi stoga u cilju promjena predlažemo sljedeća rješenja:
5. Potrebna su adekvatna sredstva za financiranje obrazovanja, istraživanja i inovacija u regiji Zapadnog Balkana. Snažno se zalažemo za postizanje cilja od 3% nacionalnog BDP-a za visoko obrazovanje i znanost. Pouzdano planiranje i održive financije uvjeti su za strateški razvitak sustava znanosti: i to ne samo u pogledu kratkoročnog planiranja, nego i u smislu srednjoročnih i dugoročnih pristupa usmjerenim ka unapređenju konkurentnosti, a ne samo raspodjeli sredstava. Da bi se osigurala pouzdana procjena rezultata i uspješnosti, potrebno je ustanoviti jedinstvene standarde kvalitete u regiji Zapadnog Balkana po uzoru na standarde Europske Unije.
6. Mladi znanstvenici ključni su element u sustavu znanosti. Potrebna im je pouzdana perspektiva u matičnoj zemlji, i to odmah nakon završetka studija, da bi im bilo privlačno ostati u domovini i uključiti se u sustav znanosti te na taj način doprinijeti napretku svoje zemlje i cijele regije. Istraživačku djelatnost potrebno je uvažiti zbog njene esencijalne vrijednosti za društvo. Prekograničnim projektima i inicijativama za priljev mozgova treba potaknuti povratak znanstvenika koji rade u inozemstvu (znanstvenu dijasporu Zapadnog Balkana), stvarajući istovremeno kulturu dobrodošlice za znanstvenike koji se odluče vratiti. Potrebno je napraviti repozitorije s podacima o znanstvenoj dijaspori (npr. po uzoru na platformu CORDIS).
7. Izvrsni znanstvenici mogu djelovati kao nositelji promjena. Zbog toga je pružanje potpore takvim znanstvenicima kroz ciljano financiranje njihovog istraživačkog rada od velikog značaja. Preporučujemo stoga blagovremeno formiranje Istraživačkog vijeća za jugoistočnu Europu (South-Eastern European Research Council - SEERC) (u okviru zajedničkog konzorcija Europskog istraživačkog vijeća i institucija za financiranje istraživačke djelatnosti zemalja Zapadnog Balkana) ili Zaklade za znanstvena istraživanja za jugoistočnu Europu (South-Eastern European Research Foundation - SEERF) koje bi naglašavale financiranje individualnog istraživačkog rada prema zaslugama i sposobnostima. Zbog toga su potrebni transparentni kriteriji za odabir projekata koji se temelje isključivo na znanstvenoj izvrsnosti i postupcima ocjenjivanja sukladno međunarodnim standardima, po potrebi i uz sudjelovanje inozemnih evaluatora.

Preambula

Sudionici i zainteresirane strane

Trenutačno stanje stvari: Europska budućnost i izazovi sustava znanosti na Zapadnom Balkanu

---

Održive financije i jedinstveni standardi kvalitete

Mladi znanstvenici i odljev / priljev mozgova

SEERC / SEERF i izvrsni pojedinci kao nositelji promjena

* Ovaj naziv ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je s Rezolucijom Vijeća sigurnosti 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju neovisnosti Kosova.

8. Veliki znanstveni potencijal zemalja Zapadnog Balkana treba fokusirati u obliku mreže Regionalnih znanstvenih centara izvrsnosti (maksimalno do pet), što je od posebnog značaja u vremenima proračunskih ograničenja i političke nestabilnosti. Takvi interdisciplinarni centri bi trebali biti nadnacionalne prirode i ispunjavati tri osnovna zadatka: ⁽ⁱ⁾ vrhunsko fundamentalno i primijenjeno istraživanje, ⁽ⁱⁱ⁾ doktorske i poslijedoktorske studije koje su konkurentne na međunarodnoj razini te ⁽ⁱⁱⁱ⁾ prijenos rezultata istraživanja. To bi trebalo povećati šanse za pristup europskim fondovima. Moguća tematska područja mogla bi biti: okoliš i energetika, kulturna baština, demografske promjene, turizam, pravosuđe i sigurnost, zdravlje i kvaliteta života, informacijske i komunikacijske tehnologije te regionalni i lokalni razvoj.
9. U cilju uspostavljanja suvremenih kapaciteta i opreme u regiji Zapadnog Balkana potrebno je zajedno koristiti resurse i infrastrukturu (obrazovnu i istraživačku infrastrukturu kao i ključne ustanove i opremu), oslanjajući se pri tome na realistične financijske okvire. Istovremeno treba proširiti i ojačati postojeće formate suradnje s fokusom na Zapadni Balkan (kao što je Regionalna platforma za suradnju u visokom obrazovanju - Regional Platform for Benchmarking and Cooperation in Higher Education).
10. Potrebno je integrirati sustave znanosti unutar regije Zapadnog Balkana i povezati ih s EU. Preporučujemo suradnju u okviru tzv. twinning projekata između zemalja Zapadnog Balkana i EU, zatim organizaciju zajedničkih programa za master i doktorske studije kao i lakši pristup istraživačkim programima koje financira EU za znanstvenike iz zemalja Zapadnog Balkana. Trebalo bi također razviti sheme mobilnosti koje bi povezale znanstvenike sa Zapadnog Balkana i EU kroz: ⁽ⁱ⁾ olakšavanje međunarodnih putovanja za znanstvenike i studente iz regije Zapadnog Balkana (npr. pojednostavljanjem zahtjeva za izdavanje viza), ⁽ⁱⁱ⁾ uspostavljanje regionalnog programa razmjene (slijedeći primjer Erasmus-a ili integrirajući se u postojeći program Erasmus) te ⁽ⁱⁱⁱ⁾ uspostavljanje drugih inicijativa za razmjenu omladine na bilateralnoj ili multilateralnoj razini (jedan od uspješnih primjera je Njemačko-francuska organizacija za razmjenu omladine i Njemačko-francusko sveučilište).
11. Treba izgraditi institucionalizirane mehanizme za dijalog između znanosti, politike i društva u regiji Zapadnog Balkana. Sudionici su spremni podijeliti znanje i tehničku potporu na polju izgradnje kapaciteta. Trebalo bi uspostaviti mehanizam znanstveno-stručnog savjetovanja u okviru Međuvladine inicijative za Zapadni Balkan sličan onom koji se koristi na sastancima na vrhu u okviru grupe G7.
12. Godišnje Zajedničke konferencije znanosti - kao jedan od stupova tzv. "Berlinskog procesa" - trebaju služiti kao platforma/krovna struktura za suradnju u sustavu znanosti, a i šire u društvu. Konferencije bi trebale identificirati izazove u sustavu znanosti, razviti održiva rješenja i formulirati preporuke i savjete. Procjena napretka vršit će se u okviru godišnjih sastanka s različitim tematskim težištima. Koordinaciju ovih aktivnosti preuzet će novouspostavljeno tajništvo.
13. Sada je vrijeme da se oblikuje zajednička europska budućnost, a Zapadni Balkan je njen neodvojivi dio - očuvanje statusa quo nije održivo rješenje. Mi stoga odlučno podržavamo napore na polju suradnje, pomirenja i integracije na Zapadnom Balkanu. Posebnu pozornost bi trebalo posvetiti mladim ljudima kao pokretačkoj snazi za pozitivne promjene. Na prirodne i društvene znanosti treba gledati kao na trajno ulaganje u budućnost. U cilju suočavanja s identificiranim izazovima te u svrhu provedbe održivih rješenja dajemo sljedeće preporuke Konferenciji o Zapadnom Balkanu u Beču, 27. kolovoza 2015. godine:
1. Iskažite spremnost na izdvajanje 3% nacionalnog BDP-a za visoko obrazovanje, znanost i istraživanje i uspostavite jedinstvene standarde kvalitete za evaluaciju;
  2. Izrazite snažnu potporu institucionalnim promjenama koje ⁽ⁱ⁾ moderniziraju sustav znanosti sukladno standardima EU i potiču integraciju u Europski istraživački prostor, te ⁽ⁱⁱ⁾ koje stvaraju povoljne mogućnosti za mlade znanstvenike i apsolvante i na taj način smanjuju odljev mozgova i potiču priljev mozgova;
  3. Formirajte Istraživačko vijeće za jugoistočnu Europu ili Fondaciju za znanstvena istraživanja koja bi financirala izvanredne znanstvenike kao nositelje promjena, koristeći konkurentne mehanizme odabira utemeljene isključivo na kvaliteti istraživačkog rada i znanstvenoj izvrsnosti;
  4. Uspostavite međusobno povezane Centre izvrsnosti kao platforme za suradnju u regiji Zapadnog Balkana: ⁽ⁱ⁾ objedinjavanjem resursa i kompetencija, ⁽ⁱⁱ⁾ zajedničkim ulaganjem u suvremene ključne kapacitete, opremu i istraživačku infrastrukturu, ⁽ⁱⁱⁱ⁾ poticanjem mobilnosti znanstvenika i studenata, ^(iv) uspostavljanjem konkurentskih doktorskih i poslijedoktorskih studija i ^(v) formiranjem zajednica za inovacije;
  5. Uspostavite institucionalizirani dijalog između znanosti, politike i društva: ⁽ⁱ⁾ izradom mehanizama za savjetovanje i strateško planiranje i ⁽ⁱⁱ⁾ uspostavljanjem procedura za pružanje nepristranih, znanstveno utemeljenih savjeta politici i društvu.

Znanstveni potencijal koncentriran u Regionalnim centrima izvrsnosti

---

Udruživanje napora i korištenje postojećih mreža

Suradnja, povezanost, mobilnost

Znanost-politika-društvo: institucionalizirani dijalog

Budućnost Zajedničke konferencije znanosti kao stup "Berlinskog procesa"

Preporuke i savjeti za Konferenciju o Zapadnom Balkanu u Beču, 27. avgusta 2015.